

Professeur à la Faculté des Lettres.
Directeur de l'Institut des Etudiants Etrangers
Chevalier de l'ordre tchécoslovaque du Lion Blanc.

Universita v Montpellier

Montpellier, 10. května 1946

Institut zahraničních studentů

Lucien Tesnière
14, Avenue d'Assas
Montpellier

Paní Lenka Vojtíšková
Spojená 3
Praha XVIII
Československo

Milostivá paní,

Váš dopis ze dne 21. března 1946 jsem v pořádku obdržel a hned jsem předal přiloženou korespondenci slečně Ullrichové, která se měla postarat o některé záležitosti a už Vám v té věci napsala. Důvod, proč jsem Vám neodpověděl dříve, je ten, že jsem nejprve chtěl shromáždit co nejúplnější a potvrzené informace, než Vám je předám. Nyní mám natolik kompletní a solidní dokumentaci, že mohu odpovědět na Váš milý dopis.

Ne, o paní Kaprálové Muchové jsem nikdy neslyšel; ale to, co o ní vím od Vás, její umělecký význam, dojemný a tragický osud této nešťastné mladé ženy a v neposlední řadě i má hluboká sympatie k Vaší zemi, je dostatečným důvodem k tomu, že udělám vše pro to, abych se pokusil objasnit, co se událo během pobytu paní Kaprálové v Montpellier a během posledních dnů její tak krátké existence.

Paní Vítězslava Kaprálová se uchýlila do Montpellier v r. 1940 z Paříže, kde bydlela na adrese 12, náměstí Albanie [*sic*] (6. okrsek). Narodena 24. ledna 1915 v Brně, bylo jí 25 let. Byla chotí pana Muchy, za něhož byla vdána velmi krátce, asi tak čtrnáct dní.

Do nemocnice Saint-Eloi byla přijata 24. května 1940 a hospitalizována byla ve Fusterově sále na gynekologickém oddělení, jehož přednostou byl profesor Lapeyre, jenž nyní vede jiné oddělení. Gynekologie je v současné době pod vedením profesora Aimese, který je velmi zcestovalý a uchoval si vřelou vzpomínku na Prahu. Je velkým přítelem Vaší země a jedním z těch, kteří mi poskytli nejvíce informací. 15. června 1940 byl Fusterův sál vyčleněn pro armádu, která si přála do něj umístit své nemocné. Paní Kaprálová byla proto převezena na sál Courie onkologického pavilonu, vedeného profesorem Lamarquem, zůstala však i nadále pod dohledem předchozího oddělení. Sestra Marie Josefa z kliniky Courie ji proto téměř neznala, neboť nemocná byla operována tentýž den profesorem Lapeyrem a následující noci, dne 16. června, zemřela.

Níže naleznete lékařský popis její nemoci, který laskavě sestavil prof. Aimes z podkladů v lékařském spisu pacientky uloženém v archivu jeho oddělení, jenž obsahoval výsledky četných pozorování a měření.

Popis nemoci paní Kaprálové podle doktora Aimese:

Paní Viktorie Kaprálová, provd. Muchová, stáří 25 let, z Brna, byla přijata 24. května 1940 na kliniku Saint-Eloi, Fusterův sál, s abdominálními bolestmi a formací v pravé kyčelní prohlubni.

Od 31. května se její teplota zvýšila a udržovala se nad 39–40 °C. Všechny provedené testy byly negativní: TAB, rozborů krve, stolice, moči, krevních kultur, rentgen; soudilo se na bakteriální septikémii v krajně slepého střeva.

Ke konzultaci byl povolán prof. Rimbaud, z lékařského hlediska však nenašel vysvětlení pro hypertermii, a doporučil proto provést explorativní laparotomii. Stav pacientky se zhoršil a bylo nutno jí podat injekční sérum a provést transfusi krve.

15. června 1940 byla provedena při lokální anestezii průzkumná laterální laparotomie, která neobjevila žádný zánětlivý proces; nádor související s coekem byl na pohmat hladký, bez srůstů. Tento novotvar nejevil známky růstu, a proto s ohledem na stav pacientky byl břišní otvor opět uzavřen. Následující den dostala pacientka novou transfusi. V noci: měkké břicho, neklid, ataxo-adyndamie. Pacientka zesnula během noci.

Celkově to tedy dělá dojem, že paní Kaprálová se stala obětí obtížně diagnostikovatelné choroby s netypickými znaky, která zmátla i ty nejlepší lékaře.

Profesor Lapeyre, který v té době oddělení vedl a těšil se zaslouženě vynikající pověsti, se v situaci, kdy čelil záhadné nemoci, obrátil pohotově na kolegu profesora Rimbauda, opět velmi váženého lékaře, aby jej požádal o konzultaci, avšak ani ten na nic jiného než prof. Lapeyre nepřišel. Profesor Aimes, který se vedení oddělení ujal až později, a pacientku tedy nikdy neviděl, následně vyslovil hypotesu, že se snad mohlo jednat o granulii či typhobacilosu se zákeřným, maligním vývojem.

Ačkoliv se mi nepodařilo zjistit nic o předchozím stavu pacientky, lze předpokládat, že hrozné podmínky, za nichž uprchlíci utíkali z Paříže do Montpellier, často pěšky či provisorními prostředky, a to pod stálou hrozbou nebezpečí, přivedly paní Kaprálovou do Montpellier ve stavu únavy a vyčerpání, což jistě muselo vytvořit zvlášť příznivou půdu pro rozvoj nemoci. Vše, co vyplývá z informací, které jsem obdržel, však ukazuje, že navzdory obtížné době a velkému počtu nemocných a zraněných nebylo nic zanedbáno a pro její záchranu bylo učiněno vše, včetně intenzivní protiinfekční léčby pooperační.

Paní Kaprálovou až do konce ošetřovala s velkou obětavostí sestra Suzanne z Charity, která by asi bývala byla schopna poskytnout informace o jejích posledních okamžicích. Ale ačkoliv mladičká, sestra Suzanne, která byla jakožto zosobněná obětavost plně oddána svým pacientům bez ohledu na sebe samu, zemřela náhle, v březnu 1945, na následky vyčerpání z přepracování.

Profesoru Aimesovi se však podařilo najít jinou osobu, která ji rovněž ošetřovala – slečnu Madeleine Aruyssen (později provdanou za pana Portese), studentku medicíny a bývalou stážistku nemocnic v Montpellier a Nice, v současné době lékařku se specializací na gynekologii a porodnictví (1, rue Montaigne v Cannes, Alpes Maritimes). V Montpellier pracovala jako internistka a studentka dr. Aimese, jenž si jí vážil pro její rozsáhlé znalosti, velkou svědomitost a dobrosrdečnost. Dr. Aimes jí hned napsal a ona mu odpověděla, že si na paní Kaprálovou velmi dobře pamatuje. Prý po celou dobu nemoci zůstala při plném vědomí a neprojevovala sklíčenost. Měla modré a velmi živé a inteligentní oči, diskrétní a prostou povahu, pohotovou mysl a byla plna mládí. Právě díky československému vojákově, který ji chodil navštěvovat (předpokládám, že se jednalo o p. Muchu), se paní Portes Aruyssen dozvěděla o hudebním významu paní Kaprálové. Jako pacientka byla klidná, pouze si přála, aby se udělalo vše nezbytné pro její uzdravení. Zdálo se, že byla překvapena svou nemocí, ale přijala ji resignovaně, beze slov. Byli bychom pro ni podnikli všechno, psala paní Portes Aruyssen, protože bylo zřejmé, že si toho plně zaslouhuje. Zemřela při plném vědomí, teprve až ke konci blouznila ve svém jazyce, ale kdoví, bylo-li to blouznění. Před smrtí podstoupila velmi bolestivou terapii intravenózními injekcemi. Sestra Suzanne z Fusterova sálu ji velice milovala.

Také doktor Souchon, mladý stážista lékařské fakulty, který je v současné době na praxi v nemocnici v Saint-Eloi, byl natolik laskav, že vedl další šetření, jež umožnilo získat zajímavé doplňující informace. Podařilo se mu kontaktovat paní Carabalonu (9, rue Pasteur v Montpellier), která tehdy v nemocnici zaskakovala za externistu, a mohla mu tedy podat několik informací o pacientce.

V době přijetí do nemocnice byla pacientka krátce provdaná za pana Muchu. Její manžel byl český student sloužící ve francouzské armádě. Navštěvoval ji denně a byl přítomen i jejímu konci. Nemocná se velmi upínala na svého manžela, ale o své rodině a zemi nemluvila. Byla velmi jemná. Velice trpěla.

Úmrtí paní Kaprálové je zaznamenáno v registru obyvatel oddělení občanských záležitostí na radnici v Montpellier pod jménem Victoria Kapral, manželka Muchy, nar. Bruo /sic/ 24. ledna 1915, zemř. Mont-

pellier, v nemocnici Saint-Eloi, 16. června 1940. Paní Kaprálová byla pochována 17. června místním pohřebním ústavem na hřbitově Saint-Lazare v sekci M.S., kde se její hrob nachází doposud, je však ve špatném stavu. Jelikož v intelektuálním a hudebním světě nikdo o její smrti neslyšel, nikdo mu neprojevil žádnou zvláštní poctu. Jistě tam musel být pan Mucha, ale vůbec netuším, co se s ním stalo. Snad je to známo Vám, a pokud nikoliv, bojoval ve francouzské armádě, a lze se tedy obávat, že mohl zahynout v urputných bojích, kterých se účastnil. [Připsáno perem: „Oženil se znovu s jednou Skotkou.“]

Slečna Ullrichová již hrob paní Kaprálové navštívila a položila na něj nějaké květy. Místo, kde zesnulá leží, bylo prý zcela pusté a jeho přesné umístění musela najít odměřením počtu kroků podle pokynů, které jí poskytl zaměstnanec hřbitova.

Slečna Ullrichová se domnívá, že převoz tělesných či zpopelněných ostatků paní Kaprálové je v jednání již od roku 1940. Mám za to, že tuto informaci získala od jednoho z českých krajanů, pana Pokorného, průmyslníka v Castries, vzdáleném asi deset kilometrů od Montpellier, který se záležitosti více či méně věnoval spolu s různými československými konsuly v Marseille, tato však zatím nedospěla ke zdárnému konci. Nevím, jak se věci v současné době mají, ale domnívám se, že nyní nastal relativně příhodný čas, aby byly podniknuty kroky nové. Mohu Vás ujistit, že pro to najdeme pevnou podporu v kruzích četných přátel Československa v Montpellier, a pokud byste si to přála, jsem připraven Vám být v této věci nápomocen. Pro usnadnění jednání bychom jen rádi věděli, jménem koho jednáte. Pokud jsem to správně pochopil, je to jménem otce zesnulé. Rádi bychom to měli potvrzeno, stejně tak jako bychom rádi měli zprávu o osudu pana Muchy, pokud je Vám o něm něco známo.

Přikládám pohlednici s fotem jednoho z pavilonů nemocnice Saint-Eloi. Zůstal-li hrob paní Kaprálové dosud bez povšimnutí, až na několik květů slečny Ullrichové, doufám, že u příležitosti oslav našeho sedmistého výročí se mi podaří dát dohromady skupinku několika přátel Vaší země, která by se postarala, aby zanedbaný hrob paní Kaprálové byl upraven k 6. výročí jejího úmrtí, které nastane shodou okolností již za několik týdnů.

Je mi velmi líto, že jsem nemohl získat úplnější informace, a ujišťuji Vás, milostivá paní, že jsem Vám zcela k službám jako zdejší Váš zástupce a vykonavatel Vašich přání.

Znamenám se v dokonalé úctě,

Vám oddaný

Profesor Filosofické fakulty
Ředitel Institutu pro zahraniční studenty
Rytíř československého Řádu bílého lva

[7] Opis datovaného dopisu ve francouzštině, 4 strany strojopisem. Soukromý archiv. (Český překlad – ed.)

na adrese 12, náměstí Albanie . . . správně Albani. Tesnière chybu převzal z kopie úmrtního protokolu, který je mj. i chybně datován. Je vystaven na jméno Kapral Victoria, (číslo ulice nečitelné), Square Albanie (sic), věk 25 let, identifikační číslo hrobu 1009, oddíl M.S., č. 39 řady 3. Datováno v Montpellier dne 17. května (sic) 1940. Úmrtní protokol (Bulletin d'Inhumation) byl publikován jako faksimile in Mucha (1988, s. 432).

byla vdaná velmi krátce, asi tak čtrnáct dní . . . Kaprálová se za Muchu provdala 23. 4. 1940, v době hospitalizace v Montpellier byla tedy vdaná právě měsíc.

nádor související s coekem . . . Josef Brumlík, který Kaprálovou ošetřoval na jaře 1940 v Paříži, se k příčině jejího úmrtí vyjádřil v korespondenci takto: „S neobyčejně milou Vítězkou Kaprálovou jsem se také znal v Paříži. Víím, že Martinů byl do ní zamilován, a podobně i několik mladších soupeřů. Vyhrál fešák Mucha a oženil se s ní, ale nežila s ním dlouho. Zemřela na tuberkulosu slepého střeva (Tumor Coeci se tomu říkalo u nás za mých studentských let), kterou mně bylo uděleno u ní prvně rozpoznat.“ (Josef V. Brumlík Jaroslavu Mihulemu, 20. 8. 1973.)

Profesor Lapeyre ... se obrátil ... na profesora Rimbauda ... aby jej požádal o konsultaci . . . o konzultaci se zmiňuje i Josef Liškutín v dopise plk. Bohumilu Kaprálovi datovaném 11. 6. 1940, v němž tlumočí možné diagnózy zvažované prof. Lapeyrem pět dní před smrtí Kaprálové: a) střevní infekce, b) periapendikální absces, c) tyfus, d) miliární tuberkulóza (k bodu d) dodává: „Na posledním místě nutno uvážit i tuberkulosu, t.zv. Tbc miliaris [...] Tbc nikdy fakticky zjištěna nebyla, svědčí proti ní krevní obraz aj., ovšem vyloučena vskutku také nikdy nebyla.“). Ke konzultaci s prof. Rimbaudem mělo podle Liškutína dojít tentýž nebo následující den.

*že se snad mohlo jednat o ... typhobacilosu se zákeřným, maligním vývojem . . . specialista na infekční onemocnění Philip A. Mackowiak, MD, emeritní profesor Lékařské fakulty University of Maryland, který zprávu citovanou v Tesnièreově dopise v r. 2016 prostudoval, se přiklání k diagnóze tyfoidní horečky: „My best guess is that she died of typhoid fever, possibly complicated by perforation of her terminal ileum. I favor this diagnosis for the following reasons: 1) The fever of typhoid fever is peculiar in that it tends to be continuous rather than rising and falling throughout the day as is the case with most other infections. 2) Abdominal pain is one of the most common presenting complaints. 3) Diarrhea is seen in only ca 50% of cases. 4) Extreme fatigue is one of the hallmarks of the infection. 5) Blood cultures using the best modern techniques are positive less than 50% of the time. For this reason, cultures of bone marrow (which are positive in 80% of cases) are recommended when the diagnosis is suspected and blood cultures are negative. 6) Typhoid fever has long been a shadowy companion of war and social chaos, as was the case in France in May of 1940. 7) *S. typhi*, the bacterium responsible for typhoid fever, has a predilection for the terminal ileum, which would have been a possible explanation for the mass found in the right iliac fossa.“ // „Můj nejlepší odhad je, že zemřela na tyfoidní horečku, pravděpodobně komplikovanou perforací terminálního ilea. Těto diagnóze dávám přednost z následujících důvodů: 1) Tyfoidní horečka je specifická tím, že má kontinuální, a ne kolísavý průběh během dne, jako je tomu v případech většiny jiných infekcí. 2) Bolest břicha je jednou z nejčastějších stížností pacienta. 3) Průjem se vyskytuje pouze asi v 50 % případů. 4) Extrémní*

únava je jedním z charakteristických znaků této infekce. 5) Krevní kultury s použitím nejlepších moderních technik jsou pozitivní méně než v 50 % případů. Z tohoto důvodu se doporučují kultury kostní dřeně (které jsou pozitivní v 80 % případů), pokud je podezření na tuto diagnózu a krevní kultury jsou negativní. 6) Tyfoidní horečka je odjakživa průvodcem války a společenského chaosu, jako tomu bylo ve Francii v květnu 1940. 7) *S. typhi*, bakterie zodpovědná za tyfoidní horečku, preferuje terminální ileum, čímž by bylo možné vysvětlit nález novotvaru v pravé kyčelní prohlubni.“ (Philip A. Mackowiak Karle Hartl, 7. 6. 2016. Soukromý archiv. Český překlad – ed.) V této souvislosti je také zajímavá zmínka v memoárové knize Jiřího Hronka (roz. Langstein): „S Muchou jsme ostatně byli dobří přátelé. Byl tehdy zasnouben nebo ženat, už si přesně nevzpomínám, s půvabným a nadaným děvčetem, které jsem velmi obdivoval, Vítězslavou Kaprálovou, hudební skladatelkou. Zemřela ve chvílích, kdy vrcholila porážka Francie, v nějaké provinční nemocnici na banální infekční chorobu. Byla krásná, nadaná, bylo jí pouhých pětadvacet let.“ (Hronek, 1986, s. 118.)

[8]

Velvyslanectví
Československé republiky
v Paříži

V Paříži, dne 16. května 1946

Č.j. 5384/46
Věc: Zpopelnění ostatků
pí Kaprálové-Muchové
KL/ma

sl. M. Ullrichová,
Montpellier.

Odpovídám nejprve pro tuto úřední věc, poněvadž mně velmi na tom záleží, abychom ji co nejdříve a úspěšně skončili. Při této věci a při mnoha jiných platí staré pravidlo, že obvykle čím více lidí se o ní stará, tím menší je naděje na úspěch, protože jeden se spoléhá na druhého a věc zůstává stále v témže stadiu. Jsem nyní velmi rád, že jste se záležitosti chopila Vy s p. ing. Pokorným, a s informacemi, které mi o věci podáváte, nabyl jsem přesvědčení, že jste dosud pokračovala velmi úspěšně. Náš nový konsul v Marseille na můj úřední dotaz odpověděl, že věc je neuskutečnitelná, poněvadž –

dle platných předpisů – nemůže se kremace provést, je-li krematorium vzdáleno od hřbitova více než 5 km. Já jsem zde ovšem zjistil, že tento zastaralý předpis, datující se z minulého století, dá se obejít buď tím, že příslušný úřad – v tomto případě je to myslím starosta – dá souhlas k rychlému převodu pozůstatků, anebo že se zažádá prostě o převoz pozůstatků do místa, kde krematorium existuje, bez toho, že by se uvedlo, že převoz se děje za účelem kremace, a tam pak v místě krematoria se všechny formality lehce uskuteční.

Když jste se této věci, jako delegátka československých žen, ujala, žádal bych Vás, abyste pokračovala dle těchto směrnic a podala mně o následujících bodech zprávu:

- 1/ Jestli můžete docílit, aby exhumace v rámci předpisů, o nichž píšete, mohla být provedena a převoz do marseillského krematoria uskutečněn, anebo považujete za účelné, aby velvyslanectví zvláštní notou se obrátilo přímo na francouzský kompetentní úřad, anebo že by stačilo, aby Vám poslalo zplnomocnění;
- 2/ poněvadž se jedná o věc dosti nákladnou a nebude možno za daných poměrů ji platit ze státních prostředků, žádal bych Vás, abyste mně zaslala přibližný rozpočet pohřebního ústavu, kolik by provedení exhumace, převozu a zpopelnění v Marseille stálo. Nechte si prosím dát rozpočet písemně, abych mohl výšku nákladů p. Kaprálovi oznámit a současně požádat Národní banku o transfer příslušné částky.

Současně píši na konsulat v Marseilli, aby hned vyšetřili, je-li kremace v tomto městě možná. Bude-li odpověď negativní, musel by se převoz pozůstatků dirigovat na Paříž. Panu ing. Pokornému poděkujte mým jménem za pomoc a napište mi, mám-li ho úředně spolu s Vámi tímto úkolem pověřit.

Děkuji Vám předem, zůstávám se srdečným pozdravem

Dr. Klvaňa

P.S. Ohledně Vaší přítelkyně Vám napíše soukromě. Myslím však, že předběžně tato věc padla do vody.

[8] Datovaný dopis, 2 strany strojpisem. Fond Lenka Vojtíšková (NM-ČMH, S 205–536).